

ПЕДАГОГИК ЖАРАЁНЛАР, ПЕДАГОГИК ТИЗИМ

Пўлатова Шахноза Икром қизи

Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Фарғона филиали Спорт ўйинлари назарияси ва услубияти кафедраси ўқитувчиси.

Аннотация: Мазкур мақоламизда ўқитувчи ва ўқувчиларнинг таълим жараёнида бир-бирига муносабатлари, уларни тафаккурини ривожлантириш, шакллантириш, ҳис-туйғуларини ташқарига чиқариш кераклиги, дунёқарашини онгли равишда бошқариши, санъатга, меҳнатга ва атрофдагиларга яхши муносабатда бўлиши ҳақида фикр билдирилган.

Калит сўзлар: ўқувчи, ўқитувчи, дунёқараш, муносабат, санъат, меҳнат, педагогик жараён, эркин фикрлаш, ҳис-туйғу, хусусият, муносабатлар.

Аннотация: В данной статье высказывается мнение об отношении учителя и учащихся друг к другу в процессе обучения, о необходимости развивать, формировать их мышление, выводить эмоции наружу, сознательно управлять своим мировоззрением, хорошо относиться к искусству, коктейлям и окружающим.

Ключевые слова: ученик, учитель, мировоззрение, отношение, искусство, труд, педагогический процесс, свободомыслие, чувство, свойство, отношение.

Annotation: In this article, the teacher and students' attitudes towards each other in the learning process are expressed, they need to develop their thinking, form, put their emotions out, consciously control their worldview, treat art, cocktail and everyone around them well.

Keywords: student, teacher, worldview, attitude, Art, Labor, pedagogical process, free thinking, emotion, trait, relationships.

Мустакиллик шарофати билан таълим-тарбия жараёнида ўқувчиларни мус-такил ва эркин фикрлашга ўргатиш, дунёқарашини кенгайтириш, тафаккури-ни ривожлантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратилиб келинмоқда. Демак, таълим муассасаларида ташкил этиладиган педагогик жараёнлар ўқувчилар-нинг дунёқарашини ўзгартиришга, уларда ғурур, ор-номус, меҳр каби қатор туйғуларни, яъни миллий менталитетимизга мос ва хос туйғу ва хусусиятларни шакллантиришга хизмат қилиши зарур. Шунингдек, мазкур жараёнда ўқувчиларда ҳаётга, ўқишга ва меҳнат қилишга, ота-онага, дўстлари ва бошқа яқинларига, тенгдошлари ва танишларига, умуман олганда халқимиз ва миллий бойлигимизга, Ватанимиз ва Давлат рамзларига, умуммиллий кадриятлар ва миллий урф-одатларимизга бўлган ижобий муносабатни ва муҳаббатни шакллантирилиши ўзига хос ахамият касб этади. Педагогик жараёнларни ташкил этишда алоҳида эътибор талаб қилаётган биринчи омил таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини таъминлашда ўқувчилар фаоллиги ва

мустакил фаолиятининг ахамияти бўлиб, педагогик жараёнларда ўқувчиларнинг фаоллигини таъминлашда уларнинг мустакил фаолияти, яъни мустакил таълим олиши ҳамда ўзини-ўзи тарбиялаши муҳим ахамият касб этади ва бу ахамият шахснинг ҳар томонлама ривожланишида асос сифатида хизмат қилишида ўз ифодасини топади.

Шунингдек, педагогик жараёнларни ўқувчиларнинг мустакил таълим жараёнида олган тушунчалари асосида ташкил этиш ва мазкур жараёнда уларни ижодий фикрлашга ўргатиш асосида инновацион фаоллигини таъминлаш муҳим ахамият касб этади. Бу ўз навбатида ўқувчиларнинг мустакил ишлаши ва мустакил ўрганиши учун алоҳида топшириқлар бериш ва унда уларнинг бошланғич тушунчалари даражасини ҳамда мойиллигини ўрганиш асосида берилаётган топшириқларни бажаришга уларда қизиқишни

шакллантириш каби қатор талабларни белгилайди.[1]

Тарбиявий муносабатларнинг асосий шаклларида бири ҳисобланган инсон – китоб муносабатларининг ўзига хос хусусиятларини инобатга олиш ва уларга амал қилиш таълим муассасаси ўқувчилари ҳамда ўқитувчилари ўртасидаги тарбиявий муносабатларни тартибга солиш билан бир қаторда, ўқувчиларда ижобий фазилатларни шакллантириш ва ривожлантиришнинг асосий воситаларидан бири сифатида хизмат килади. Ўқувчиларда табиатга онгли муносабатда бўлиш, табиат захираларини сақлаш ва кўпайтиришга оид масъулиятни шакллантириш минтақамиздаги экологик муаммоларга бефарқ бўлмасликка, уларни ўрганиш ва келиб чиқиш сабабларини таҳлил

килиш асосида амалий ҳал қилишда иштирок этишга чорлайди.

Инсон билан табиатнинг ўзаро таъсирини англаш ва унга эътибор қаратиш шахс илмий дунёқарашининг ривожланиш жараёни бўлиб, бу жараёнда "инсон-табиат-инсон" шаклидаги тарбиявий муносабатлар намоён бўлади ва бунда табиат қонуниятларининг инсон томонидан ўзлаштирилиши, табиат қонуниятларига оид таълим-тарбия асосида табиат яхлитлиги ҳамда атроф-муҳитнинг инсон томонидан ўзгартирилиши ҳақидаги тасаввурлар шаклланади.[6-7]

Инсоннинг рухий камолоти ҳақида гапирар эканмиз, албатта бу мақсадга мусиқа санъатисиз эришиб бўлмайди. Халқимиз ҳаётида мусиқа азалдан беқиёс ўрин тутиб келади. Барчамизга аёнки, куй-кўшиққа, санъатга муҳаббат, мусиқа маданияти халқимизда болаликдан бошлаб, оила шароитида шаклланади. Уйида дутор, доира ёки бошқа чолғу асбоби бўлмаган мусиқанинг ҳаётбахш таъсирини ўз ҳаётида сезмасдан яшайдиган одамни бизнинг юртимиздан топиш кийин, десак муболаға бўлмайди. Качонки, миллий маданиятимизнинг узвий қисми бўлган театр санъати хусусида сўз борар экан, буюк маърифатпарвар Махмудхўжа Бехбудийнинг "Театр - бу ибодатхонадур" деб айтган фикрини эслаш жуда ўринли ҳисобланади.

Педагогик жараёнларнинг асосий шаклларида бири сифатида инсон-техника-инсон муносабатлари ҳам ўзига хос аҳамият касб этади, чунки таълим-тарбия жараёнларида ўқитувчилар томонидан слайд, электрон дарслик, ўқув-лаборатория машғулотларининг электрон вариантларидан фойдаланилиши ўқувчиларнинг компьютер техникаларига қизиқишини ривожлантириш ва улардан оқилона фойдаланишга ўргатиш билан бир қаторда, фан-техника ютуқлари билан таништиришга замин яратиб беради.

Педагогик жараёнларнинг инсон-санъат-инсон муносабатлари шаклидаги жараёнлар ҳам ўқувчилар таълим-тарбиясида ўзига хос аҳамият касб этади, чунки санъат бор жойда янгиликка интилиш, меҳр-мухаббат, инсонийлик туйғулари ҳукм суради. Инсоннинг рухий камолоти ҳақида гапирар эканмиз, албатта бу мақсадга мусиқа санъатисиз эришиб бўлмайди. Халқимиз ҳаётида мусиқа азалдан беқиёс ўрин тутиб келади. [2-5]

Демак, педагогик жараёнларни ташкил этишда ўқитувчилар ҳар доим ўқувчиларда таълим олишга бўлган қизиқишларини шакллантириш ва ривожлантиришга таъсир этадиган субъектив ҳамда объектив омилларга эътибор бериши керак. Яъни ўқувчининг санъатга ва санъат турларига бўлган муносабати, турли тадбирларни ташкил этишдаги фаоллиги, ташаббускорлиги, турли байрамларда, кўрик-танловларда ва фанлар бўйича ўтказиладиган кечалардаги иштироки натижалари ҳам мунтазам рағбатлантири-либ борилиши ўқувчиларда таълим олишга бўлган қизиқишини ривожланти-рувчи мотивация сифатида хизмат килади.

Педагогик жараёнларнинг асосий шакллари сифатида ҳукм сураётган тарбиявий муносабатлар жараёнларининг ўзига хос хусусиятларидан бири уларнинг ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлиги бўлиб, бу хусусиятлар педагогик жараёнларнинг асосий компонентлари сифатида таълим муассасаларида махсус ташкил этиладиган маъруза, семинар, давра суҳбати, тадбирлар,

конференция, экскурсия, педагогик амалиёт жараёнлари билан ҳам ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлигини таъминлаш заруриятини белгилайди.

Юқорида келтирилган педагогик жараёнларнинг мажмуи ҳамда уларнинг ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлиги педагогик тизим сифатида тавсифланишига асосий сабаб, ҳар бир педагогик жараённинг самарадорлиги иккинчи бир педагогик жараён самарадорлигига ўз таъсирини кўрсатади ва бу хусусиятлар

тизимнинг ўзига хос хусусиятларини ифодалайди. [2-7]

Яъни педагогик тизим компоненти сифатида маъруза машғулотлари самарадорлиги мазкур тизим компонентларидан бири ҳисобланган семинар машғулотлари натижавийлигига ўз таъсирини кўрсатиши ёки мустақил таълим учун асос сифатида хизмат қилиши, шунингдек, педагогик тажриба-синов жараёни ёки таълим муассасаларида (олий таълим ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари талабалари учун) ташкил этиладиган педагогик амалиёт

жараёнлари самарадорлиги келажак авлод таълим-тарбияси жараёнлари самарадорлигига ўз таъсирини кўрсатиши уларнинг ўзаро боғлиқлиги ҳамда алоқадорлигини ифодалайди ва мазкур хусусиятлар тизимга

хос хусусиятлар хисобланади. [1]

Бизнинг фикримизча, таълим муассасаларида педагогик жараёнларни (келгусида педагогик жараёнлар деб келтирилади) ташкил этишда қуйидаги омилларга эътибор қаратиш зарур:

- таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини таъминлашда ўқувчилар фаоллиги ва мустакил фаолиятининг ахамияти;

- шахслараро муносабатларда тафаккурни ривожланишига таъсир кўрсатувчи тарбиявий муносабатларнинг мавжудлиги;

- педагогик жараёнларнинг ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлиги;

- педагогик жараёнларда шахсга йўналтирилган таъсирни ўзига хос ахамияти ва зарурияти;

- мотивлаштиришнинг самарадорлиги педагогик жараёнларнинг натижавийлигини ифодалаши;

- педагогик жараёнларни самарадорлигининг мотивлаштиришга боғлиқлиги;

- мотивлаштириш жараёнида ахборотларнинг ахамияти.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати;

1. Р.Х.Джураев, С.Т.Тургунов, Г.М.Назирова – Педагогика Тошкент -2013
2. F.H.Boqiyev, Jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi dars mashg'ulotlarini samaradorligini oshirishning usullari Educational Research in Universal Sciences jurnal 2023/1/20 2/1 c28-32
3. Sh.I.Po'latova - Umumta'lim maktablarida o'quvchilarni jismoniy tarbiya o'qituvchisi kasbiga qiziqishini shakllantirish samaradorligini oshirish shartlari va metodlari. vol. 2 no. 8 (2023): theory and analytical aspects of recent research
4. Г.М.Тўйчиева Бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-билим компетенциясини шакллантириш //муғаллим ҳем узликсиз билимлендири² - 2023. - № 2/1 сан. -с.125-129
5. Qovlonbekov Abdulaziz Abdullajon o'g'li o'smirlarda ichki nizolarning psixologik xususiyatlari, ularni bartaraf etish yo'llari va hamkorlik masalalari pedagogs jurnali 11/2 .22-30
6. Jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi fanidan o'quv-uslubiy majmua. A.Gofurov F.Boqiyev. Farg'ona – 2022
7. Po'latova Shahnoza Ikrom qizi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida jismoniy tarbiya o'qituvchisi kasbining o'ziga xos xususiyatlari va talablari. E Conference Zone. 2022/11/22

8. Po'latova Shahnoza Ikrom qizi. Umumta'lim maktablarida o'quvchilarni jismoniy tarbiya o'qituvchisi kasbiga qiziqishini shakllantirish samaradorligini oshirish shartlari va metodlari. vol. 2 no. 8 (2023): theory and analytical aspects of recent research